

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

TANTERV

KOMPLEX ÉS INTEGRÁLT TERÁPIÁS TEVÉKENYSÉGEK

ÖNÁLLÓSÁGRA NEVELÉS

Speciális oktatás

V – X. osztály

**Súlyos/igen súlyos intellektuális képességzavarral élő és/vagy
halmozottan sérült tanulók számára**

**Programa școlară
pentru aria curriculară**

TERAPIE EDUCAȚIONALĂ COMPLEXĂ ȘI INTEGRATĂ

Disciplina FORMAREA AUTONOMIEI PERSONALE

Învățământ special

Clasa a V-a – clasa a X-a

Dizabilități intelectuale grave, severe și/sau asociate

2019

Általános ismertető

A komplex és integrált terápiás tevékenységek a nevelő tanár feladatköréhez tartoznak, és a következő tevékenységeket foglalják magukba: önkiszolgálás fejlesztése, szociális készségek fejlesztése, kognitív fejlesztés, gyakorlati készségek fejlesztése és játékterápia. A fent említett nevelő tanár által megvalósuló tevékenységek kiegészítik, valamint segítik a gyógypedagógus tanár oktató-nevelői tevékenységét. A terápiás órák száma a gyermek egyéni fejlődésének és életkori sajátosságainak megfelelően vannak meghatározva.

A komplex és integrált terápiás tevékenységek tantervét a kompetencia alapú tervezés jellemzi. A tanterv biztosítja az intellektuális képességzavarral élő tanulók esetében az alapvető önellátási és szociális készségek fejlődését.

A mediált (irányított) tanulási helyzetekben megvalósuló, különböző kompetenciák kialakítását célzó didaktikai tevékenységek végcélja a sikeres társadalmi beilleszkedés.

A **tanterv szerkezetileg** a következőképpen épül fel:

- Általános ismertető
- Alapkompetenciák
- Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenységekre adott példák
- Tanulási tartalmak
- Módszertani javaslatok.

A **kompetenciák**, a tanulás által szerzett ismeretek, készségek, képességek, és attitűdök együttesét jelentik, melyek lehetővé teszik az egyén számára az adott területen való specifikus problémák vagy általános problémahelyzetek megoldását különféle sajátos helyzetekben.

A **specifikus kompetenciák** az alapkompetenciákból származnak, ezek egy iskolai ciklus alatt történő formálódását, elsajátítási fázisait jelenítik meg. A specifikus kompetenciák megvalósítása, fejlesztése érdekében a tantervben **tanulási tevékenységekre** adunk példát, melyek a tanulók konkrét tapasztalatára épülnek, és amelyek különféle tanulási kontextusoknak megfelelő didaktikai stratégiákat foglalnak magukba.

A **tanulási tartalmat** az alapkompetenciák elsajátításához szükséges ismeretek, készségek, képességek együttese alkotja.

A fentnevezett tanterv rugalmas, szabad mozgásteret biztosít a tanárnak a különböző tanítási területek megvalósításában, ezáltal biztosítva, a didaktikai tevékenység személyre szabottságát.

A programban előírt különböző kompetenciák fejlesztése az osztályközösség és az egyén egyéni képességeihez igazódik.

A speciális oktatás didaktikai tevékenységeinek sajátossága a különböző didaktikai játékok és feladatok általi rehabilitáció. A tanterv középpontjában a gyermekre összpontosító aktív és irányított tanulás áll. Ebben a szemléletben a tanulás nem egy passzív folyamat, hanem egy – a tanuló által megtapasztalt- személyes élmény.

Az empirikus (spontán) tanulás, mely az aktuális értelmi fejlődés területén teszi próbára a tanulót, nem bír fejlesztő jelleggel. Jelentős fejlődést azok a rehabilitációs tanítási helyzetek biztosítanak, amelyekben a gyereket körülvevő támogató környezet egy lépéssel éppen az aktuális fejlettségi szint előtt jár. A „legközelebbi fejlődési zóna” olyan sáv, amelyben a gyerek a környezet biztonságos védettségét élvezve próbálgathat, és ez által fejlettebb szinten tud teljesíteni, mint amilyenre egyedül képes lenne. A fejlődés legközelebbi zónájára vonatkozó elmélet szerint, a helyesen megtervezett tanulási folyamat mindig kicsivel magasabb rendű feladatokat kell kitűzzön a gyermek számára, mint amit az adott pillanatban önállóan el tud végezni. Ily módon a tanulónak éppen olyan mértékű intellektuális erőfeszítéseket kell tennie, amelyek fejlődésének leghatékonyabb kiváltói és optimális mozgatói.

A pedagógus által irányított és segített terápiás jellegű oktató-nevelő tevékenységben a gyermek mindig nagyobb mentális teljesítményre lesz alkalmas, mint amilyenre önállóan képes lenne. A legközelebbi fejlődési zóna jótékony segítségét használja a pedagógus, aki elfogadja és irányítja diákjainak próbálgatásait, így támogatva, hogy a válaszkeresés révén a diákok saját felismerésekhez jussanak.

A komplex és integrált terápiás tevékenységek négy alapvető fejlesztési területre osztható tanterven alapulnak:

- testi fejlődés
- észlelés fejlődése
- értelmi fejlődés
- személyiség fejlődése és szociális készségek fejlődése.

A fejlesztési területek céljai és alkotóelemei a tanuló sajátosságainak és iskolázottsági szintjének megfelelően alkalmazandók.

A komplex és integrált terápiás tevékenységek területei:

1. kognitív fejlesztés

- a gyógypedagógus tanító oktató-nevelő tevékenységét kiegészítő és megerősítő tanulási tevékenységek

2. gyakorlati készségek fejlesztése

- a környezeti elvárások és az önellátási szükségletek betöltéséhez szükséges készségek kialakítását célozza (kollázs, gyurma, képeslapok, dekorációk), magába foglalva a zeneterápiát

3. önkiszolgálási készségek

- az önálló életvitelhez szükséges készségek kialakítása; személyes higiénia, társadalmilag elfogadott magatartási formák elsajátítása

4. szociális készségek

- a családi és szociális beilleszkedés elősegítése, viselkedési szabályok elsajátítása, szűkebb és tágabb környezetben való biztonságos tájékozódás (osztályteremben, iskolában, kirándulások, látogatások alkalmával)

5. játékterápia

- a szociális készségek fejlesztését támogatja, célja a csapatszellem, kommunikációs készség, alkotó készség, felelősségtudat erősítése.

Az intellektuális képességzavarral élő tanulók esetében a saját test ismerete és a külső környezet megtapasztalása elengedhetetlen feltétele az önkiszolgálási-, szociális-, és alkalmazkodási készségek megfelelő fejlődésének, valamint azon képesség kialakulásának, hogy a világot helyesen megismerje és megértse.

A környezet tudományos megismerése (direkt megtapasztalás, kutatás, megfigyelés) a világ különböző vetületeinek, a gondolkodás, tanulás és érdeklődés általi felismerését eredményezi.

A komplex és integrált terápiás tevékenységi területek által az iskola biztosítja a tapasztalati megismerés tudományos jellegét, az elsajátított ismeretek funkcionális ismeretökké való alakulását, elősegítve ez által az eredményes alkalmazkodást.

A súlyos intellektuális képességzavarral élő tanulók által elsajátított tudományos fogalmak alapjául a konkrét, érzékszervek által megtapasztalt tudás szolgál. A megismerés aktív tapasztalati sajátossága segíti a tanulót az olyan összefüggések megértésében, mint szerv és annak működése (fülhallás, szem-látás), szervezet és környezet kapcsolata.

A megismerési folyamatok strukturálódása egy komplex lépés, amelyet az értelmi fejlődés és az instrumentális tanulás (próba-szerencse tanulás) követ. Az intellektuális képességzavarral élő gyermek esetében az értelmi fejlesztés eltérő, sajátos jelleget ölt. A szenzomotoros fejlesztés (sajátos gyógypedagógiai tevékenység) által, befolyásolhatjuk a főbb területeket, mint a kommunikáció, értelmi képességek, önellátás, szociális készségek fejlődését.

A szenzomotoros és nagymozgások fejlesztését célzó terápiás tevékenységek elősegítik azon jártasságok, készségek kialakulását, amelyek az értelmi-, a kommunikációs- és a nyelvi képességek fejlődésében, valamint az alapvető matematikai fogalmak gyakorlatba ültetésében kiinduló pontot képeznek. A tér, idő és mennyiség észlelésével kapcsolatos ismeretek elsajátítása a matematikai ismertek megalapozását szolgálják, elősegítik a számfogalom kialakulását, valamint annak a mindennapi életben való helyes használatát (pénzhasználat, tömegközlekedési eszköz helyes kiválasztása).

A tantervi differenciálás a feladatokban, a segítségnyújtásban és az erőforrásokban valósul meg, így a tanulók képesek lesznek:

- érdeklődést kifejezni a saját személyük és a környezetük iránt
- felhasználni érzékelésüket a környezetük felismerésére és megismerésére
- tágitani a konkrét megtapasztalás mezejét
- megérteni ok –okozati összefüggéseket
- gyakorlatba ültetni a tanult ismereteket
- megismerni az egészséges életmód törvényeit
- használni az alapvető mérőeszközöket és mértékegységeket
- kísérletezni a különböző anyagok állapotváltoztatásaival
- tudatosítani a nappal-éjszaka, valamint az évszakok váltakozásait

Az intellektuális képességzavarral élő tanulók fejlesztése esetében számottevő eredmények érhetőek el a mindennapi életbe való alkalmazkodás és a társadalmi beilleszkedés területén.

A tanterv megvalósításához feltétlenül szükséges a nevelő tanár kreativitása, amely az oktatási tartalmak optimális kínálatának megválasztásában, a fejlesztő tevékenység folyamatos értékelésében és korrekciójában jut kifejezésre.

Alapkompetenciák

- 1. Önálló magatartásminták kibontakozása az egyéni lehetőségekhez mérten**
- 2. Személyes higiénia és a lakótér gondozása megfelelő eszközök használatával**
- 3. A személyes és szociális önállóság növelése társas interakciók során**

V. OSZTÁLY

Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenységek

1. Önálló magatartásminták kibontakozása az egyéni lehetőségekhez mérten

V. OSZTÁLY
1.1. A tárgyak tulajdonságainak felismerése és leírása a környezetben való tájékozódás során <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - tárgyak azonosítása érzékelhető tulajdonságok alapján: forma, szín, szag, méret, anyag, súly stb. - tárgyak és tulajdonságaik társítása: cukor-édes, só-sós, citrom-savanyú stb. - tárgyak és természeti jelenségek multiszenzoriális azonosítása: auditív differenciálás, - hasonló tárgyak csoportosítása különböző érzékszervek egyidejű bevonásával - téri tájékozódás az osztályban, iskolában, környezetben - saját tér kialakítása és gondozása (padon, szekrényben, játszósarokban)
1.2.. Emberi szervezet felépítésének ismerete, működésének megértése <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - fiziológiai folyamatok felismerése képekről - szükségletek és igények azonosítására szolgáló gyakorlatok (napirend családban, iskolában) - oktató filmek és szoftverek használata - az emberi szervezet működését bemutató ábrák irányított megfigyelése (keringési-, légző-, emésztőrendszer stb.), - életciklusokat és élettani átalakulásokat érintő tematikus beszélgetések - beszélgetések szexuális nevelés témakörben
1.3. Környezetben előforduló veszélyes helyzetek azonosítása <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - felismeri és azonosítja a környezetében előforduló lehetséges veszélyeket (mérgező anyagok, tűz, közúti baleset, veszélyes tárgyak, áramütés) - a környezet veszélyeinek elkerülésére vagy megelőzésére irányuló viselkedés - alapvető közlekedési szabályok, biztonsági követelmények betartása valós helyzetekben - oktató játék: Mi történik, ha ...? - szerepjáték: biztonságos viselkedés veszélyes helyzetekben (Figyeld a jelzőlámpát!) - erkölcsi tanulságos történetek dramatizálása - biztonságos viselkedés elsajátítására szolgáló nevelő jellegű szoftverek, filmek
1.4. Hasznos és kellemes hétköznapi és szabadidős tevékenységek szervezése <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - munka és pihenési folyamatok szervezésére/beosztására irányuló tevékenységek

- tematikus játékok (természetben töltött idő, jön a vakáció)
- szerepjáték (piknikezés, a parkban stb.)
- kedvelt játékok
- zenehallgatás, filmnézés
- a közösség által szervezett kulturális tevékenységeken való részvétel
- múzeum-, cirkusz látogatás, színházi előadások

1.5. Fejlesztő tevékenységek megvalósítása, munkára való nevelés érdekében

Példák tanulási tevékenységekre:

- egyszerű kézműves termékek elkészítése a következő technikák és anyagok felhasználásával: rajzolás, vágás, ragasztás, hajtogatás, formázás, kollázs, fűzés, zsinórozás, fonás, krepp papír, fa, gyöngy
- játékok és makettek készítése
- ajándék csomagolás
- kézműves termékek alkotása egyénileg és csoportosan
- háztartási tevékenységek
- versenyek különböző szakterületeken belül: Ki lesz az első?
- az elkészített termékek/tárgyak kölcsönös értékelése

2. Személyes higiénia és a lakótér gondozása megfelelő eszközök használatával

V. OSZTÁLY

2.1. Test ápolásához szükséges tárgyak használata

Példák tanulási tevékenységekre:

- tisztálkodási eszközök felismerése és használata
- tisztálkodás igényének felismerése, gyakorlati alkalmazása (reggel, délben, este, evés előtt és evés után stb.)
- testápolás (arc, fog, haj, kéz, test)
- intim higiénia fiúknál, lányoknál
- fürdőszoba helyes használata és tisztán tartása
- ruhadarabok felismerése és megnevezése
- válassza ki a nemnek, napszaknak, eseménynek és évszaknak megfelelő ruhadarabokat
- ruházat tisztán tartása és tárolása
- játékfeladatok: ki-begombolás, cipőfűzés és cipzározás
- didaktikai játék (baba etetés, öltöztetés)

2.2. Helyes ételkészítés higiénia eszközeinek és szabályainak felismerése és használata

Példák tanulási tevékenységekre:

- felismeri és helyesen használja az ebédlő/konyha felszerelését
- helyes testtartás evés közben, evőeszközök, konyhai edények helyes használata
- felismeri és megnevezi az alapélelmiszereket (hús, tejtermékek, gyümölcsök)
- ismert élelmiszerek csoportosítása
- különböző állagú élelmiszerek darabolása és fogyasztása
- szerepjáték: Étkezés közben
- asztalterítés és leszedés

2.3. Lakótér és osztályterem rendezése és tisztán tartása

Példák tanulási tevékenységekre:

- ismert helyiségek azonosítása és rendeltetésszerű használata
- bútorzat, háztartási eszközök azonosítása és helyes használata
- didaktikai játék (babaház)
- osztály berendezése
- szellőztetés, mosás, törlés, vasalás, porszívózás stb. begyakorlása
- szerepjáték (szakács, háziasszony)
- osztályban, otthon, ház körül előforduló problémás helyzetek megoldása

3. A személyes és szociális önállóság növelése társas interakciók során

V. OSZTÁLY

3.1. Saját- és családtagok személyes adatainak ismerete

Példák tanulási tevékenységekre:

- személyes adatok felismerése (vezetéknév, keresztnév, életkor)
- családtagok felismerése (anya, apa, testvérek, nagyszülők, unokatestvérek stb.)
- családtagok jellemzése (testvérek, szülők, nagyszülők) és megfelelő korosztályba sorolása (gyerek-fiatal-felnőtt-öreg)
- saját adatok, családtagok személyes adatainak megjegyzése és felidézése
- családtagok közötti viszonyok felismerése
- szerepjáték: gyerek-gyerek, gyerek-szülő közötti viszony
- családtagok szerepének leírása
- drámajátékok: szerepek és viszonyok a családban
- növények és házikedvencek gondozása -élő sarok az osztályban
- felkészítés házimunkába való aktív részvételre

3.2. Saját- és családtagok külső tulajdonságainak azonosítása, ismerete

Példák tanulási tevékenységekre:

- arcvonások és a test tulajdonságainak megfigyelése
- saját és más személy testrészeinek leírása
- saját és más személy testrészeinek megfeleltetése
- személyek közötti azonosságok és különbségek megállapítása fizikai tulajdonságok alapján
- más személyek fizikai tulajdonságainak leírása képek/fényképek megfigyelése/elemzése alapján
- játék: Padtárs jellemzése
- drámajátékok lelkiállapotok felismerésére

3.3. Felelősségek és feladatok vállalása az osztály, család, baráti körben

Példák tanulási tevékenységekre:

- tematikus gyakorlatok: Miben hasonlítunk?/Miben különbözünk?, Én és az osztályom/osztálytársaim
- csapatszellem kialakítása
- hatékony kommunikáció és civilizált viselkedés különböző helyzetekben
- osztálytársak közötti pozitív/harmonikus kapcsolatok azonosítása (közreműködés, együttműködés, barátság, tolerancia, egymás segítése, versengés)
- diákok viselkedését (osztályban, iskolában, társadalomban) bemutató filmek megtekintése

- szerepjáték (Barátság, Az iskolában stb.) - társas kapcsolatok bemutatása és gyakorlása - hovatartozási csoporton belüli viszonyokat bemutató filmek megtekintése
3.4. Helyes/ helytelen viselkedésminták felismerése <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - szerepjátékok különböző emberi kapcsolatok gyakorlására (barátság, ellenségeskedés, együttműködés, rosszindulat) - kulturált viselkedés gyakorlása (fegyelmezés, pontosság, együttműködés, becsületesség, őszinteség, udvariasság, önbizalom, szerénység) - pozitív viszonyulásra irányuló nonverbális (mimika, gesztus) és verbális kommunikációs gyakorlatok - beszélgetések valós helyzetekről - beszélgetés képekről - erkölcsi jellemvonásokkal kapcsolatos különböző témájú olvasmányok feldolgozása: önbizalom és önbizalomhiány; tisztelet és tiszteletlenség; bátorság és félelem; jóság és rosszindulat; őszinteség és hazugság; becsületesség, igazságosság - szerepjátékok empátikus viselkedések mintájára - erkölcsi tartalmú mesék dramatizálása
3.5. Tájékozódás szociális térben <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - gyakorlatok a lakótelep, az iskola és az otthonhoz közeli környezet felismerésére - gyalogos közlekedés begyakorlása köztereken (piac, posta, áruház, színház, kórház, templom) - kulturált viselkedés begyakorlása közlekedési eszközökön (egyres problémás helyzetek megjelenítése és megoldása) - szerepjátékok: Hogyan kelünk át az úttesten?, Közlekedés a buszon, Az áruházban, A parkban - kulturált viselkedési minták dramatizálása - kulturált viselkedéssel kapcsolatos nevelő jellegű filmek és szoftverek levetítése

Tartalmak

Tartalmi területek	V. OSYTÁLY
1. Észlelés és érzékelés	Felismerése és megkülönböztetése: - tárgyak - élelmiszerek - ruházat - jelenségek
2. Testséma és lateralitás	- emberi test

	- alap gesztusok
3. Térbeli tájékozódás, téri szervezés és rendszerezés	- tárgyak helyzete - köztük lévő viszony
4. Étkezési és önellátási készségek	- konyha - élelmiszerek - ételek tálalása és az étkező helyszínének higiéniája
5. Személyes higiénia	- fürdőszoba - tisztálkodási eszközök - fürdőszoba tisztán tartása
6. Ruhatár gondozása	- ruházat, lábbelik - tárolása, ápolása, - megfelelő használata
7. Otthon	- lakóterek és rendeltetések - bútortartás - háztartási feladatok
8. Család és társadalom	- személyes adatok - családi viszonyok - elvárt viselkedések - lakónegyed

VI. OSZTÁLY

Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenységek

1. Önálló magatartásminták kibontakozása az egyéni lehetőségekhez mérten

VI. OSZTÁLY
1.1. Multiszenzoriális információk felhasználása a környezetben való tájékozódás során

Példák tanulási tevékenységekre:

- tárgyak azonosítása érzékelhető tulajdonságok alapján: forma, szín, szag, méret, anyag, súly stb.
- tárgyak és tulajdonságaik társítása: cukor-édes, só-sós, citrom-savanyú stb.
- tárgyak és természeti jelenségek multiszenzoriális azonosítása: auditív differenciálás, hasonló tárgyak csoportosítása különböző érzékszervek egyidejű bevonásával
- téri tájékozódás az osztályban, iskolában, környezetben
- saját tér kialakítása és gondozása (padon, szekrényben, játszósarokban)

1.2 Az emberi szervezet főbb fiziológiai folyamatainak azonosítása

Példák tanulási tevékenységekre:

- fiziológiai folyamatok felismerése képekről
- szükségletek és igények azonosítására szolgáló gyakorlatok (napirend családban, iskolában)
- oktató filmek és szoftverek használata
- az emberi szervezet működését bemutató ábrák irányított megfigyelése (keringési-, légző-, emésztőrendszer stb.),
- életciklusokat és élettani átalakulásokat érintő tematikus beszélgetések
- beszélgetések szexuális nevelés témakörben

1.3. Környezetben előforduló veszélyes helyzetek azonosítása

Példák tanulási tevékenységekre:

- felismeri és azonosítja a környezetében előforduló lehetséges veszélyeket (mérgező anyagok, tűz, közúti baleset, veszélyes tárgyak, áramütés)
- a környezet veszélyeinek elkerülésére vagy megelőzésére irányuló viselkedés
- alapvető közlekedési szabályok, biztonsági követelmények betartása valós helyzetekben
- oktató játék: Mi történik, ha ...?
- szerepjáték: biztonságos viselkedés veszélyes helyzetekben (Figyeld a jelzőlámpát!) erkölcsi tanulságos történetek dramatizálása
- biztonságos viselkedés elsajátítására szolgáló nevelő jellegű szoftverek, filmek

1.4. Aktiv részvétel a hétköznapi és szabadidős tevékenységek során

Példák tanulási tevékenységekre:

- munka és pihenési folyamatok szervezésére/beosztására irányuló tevékenységek
- tematikus játékok (természetben töltött idő, jön a vakáció)
- szerepjáték (piknikezés, a parkban stb.)
- kedvelt játékok
- zenehallgatás, filmnézés
- a közösség által szervezett kulturális tevékenységeken való részvétel
- múzeum-, cirkusz látogatás, színházi előadások

1.5. Az elsajátított készségek használata ergoterápiás tevékenységek során

Példák tanulási tevékenységekre:

- egyszerű kézműves termékek elkészítése a következő technikák és anyagok felhasználásával: rajzolás, vágás, ragasztás, hajtogatás, formázás, kollázs, fűzés, zsinórozás, fonás, krepp papír, fa, gyöngy
- játékok és makettek készítése
- ajándék csomagolás
- kézműves termékek alkotása egyénileg és csoportosan
- háztartási tevékenységek
- versenyek különböző szakterületeken belül: Ki lesz az első?
- az elkészített termékek/tárgyak kölcsönös értékelése

2. Személyes higiénia és a lakótér gondozása megfelelő eszközök használatával

VI. OSZTÁLY

2.1. A helyes testápolási szokások gyakorlása

Példák tanulási tevékenységekre:

- tisztálkodási eszközök felismerése és használata
- tisztálkodás igényének felismerése, gyakorlati alkalmazása (reggel, délben, este, evés előtt és evés után stb.)
- testápolás (arc, fog, haj, kéz, test)
- intim higiénia fiúknál, lányoknál
- fürdőszoba helyes használata és tisztán tartása
- ruhadarabok felismerése és megnevezése
- válassza ki a nemnek, napszaknak, eseménynek és évszaknak megfelelő ruhadarabokat
- ruházat tisztán tartása és tárolása
- játékfeladatok: ki-begombolás, cipőfűzés és cipzározás
- didaktikai játék (baba etetés, öltöztetés)

2.2. Helyes ételkészítés - higiéniai szokások gyakorlása

Példák tanulási tevékenységekre:

- felismeri és helyesen használja az ebédlő/konyha felszerelését
- helyes testtartás evés közben, evőeszközök, konyhai edények helyes használata
- felismeri és megnevezi az alapételkészítési eszközöket (hús, tejtermékek, gyümölcsök)
- ismert ételkészítési eszközök csoportosítása
- különböző állagú ételkészítési eszközök darabolása és fogyasztása
- szerepjáték: Étkezés közben
- asztalterítés és leszedés

2.3. Lakótér és osztályterem rendezése és tisztán tartása

Példák tanulási tevékenységekre:

- ismert helyiségek azonosítása és rendeltetésszerű használata
- bútortartás, háztartási eszközök azonosítása és helyes használata
- didaktikai játék (babaház)
- osztály berendezése
- szellőztetés, mosás, törlés, vasalás, porszívózás stb. begyakorlása
- szerepjáték (szakács, háziasszony)

- osztályban, otthon, ház körül előforduló problémás helyzetek megoldása

3. A személyes és szociális önállóság növelése társas interakciók során

VI. OSZTÁLY

3.1. Saját- és családtagok személyes adatainak ismerete

Példák tanulási tevékenységekre:

- személyes adatok felismerése (vezetéknév, keresztnév, életkor)
- családtagok felismerése (anya, apa, testvérek, nagyszülők, unokatestvérek stb.)
- családtagok jellemzése (testvérek, szülők, nagyszülők) és megfelelő korosztályba sorolása (gyerek-fiatal-felnőtt-öreg)
- saját adatok, családtagok személyes adatainak megjegyzése és felidézése
- családtagok közötti viszonyok felismerése
- szerepjáték: gyerek-gyerek, gyerek-szülő közötti viszony
- családtagok szerepének leírása
- drámajátékok: szerepek és viszonyok a családban
- növények és házikedvencek gondozása -élő sarok az osztályban
- felkészítés házimunkába való aktív részvételre

3.2. Saját- és családtagok külső tulajdonságainak azonosítása, ismerete

Példák tanulási tevékenységekre:

- arcvonások és a test tulajdonságainak megfigyelése
- saját és más személy testrészeinek leírása
- saját és más személy testrészeinek megfigyelése
- személyek közötti azonosságok és különbségek megállapítása fizikai tulajdonságok alapján
- más személyek fizikai tulajdonságainak leírása képek/fényképek megfigyelése/elemzése alapján
- játék: Padtárs jellemzése
- drámajátékok lelkiállapotok felismerésére

3.3. Felelősségek és feladatok vállalása az osztályban, családi és baráti körben

Példák tanulási tevékenységekre:

- tematikus gyakorlatok: Miben hasonlítunk?/Miben különbözünk?, Én és az osztályom/osztálytársaim
- csapatszellem kialakítása
- hatékony kommunikáció és civilizált viselkedés különböző helyzetekben
- osztálytársak közötti pozitív/harmonikus kapcsolatok azonosítása (közreműködés, együttműködés, barátság, tolerancia, egymás segítése, versengés)
- diákok viselkedését (osztályban, iskolában, társadalomban) bemutató filmek megtekintése
- szerepjáték (Barátság, Az iskolában stb.)
- társas kapcsolatok bemutatása és gyakorlása
- hovatartozási csoporton belüli viszonyokat bemutató filmek megtekintése

3.4. Helyes/ helytelen viselkedésminták felismerése

Példák tanulási tevékenységekre:

- szerepjátékok különböző emberi kapcsolatok gyakorlására (barátság, ellenségeskedés, együttműködés, rosszindulat)
- kulturált viselkedés gyakorlása (fegyelmezés, pontosság, együttműködés, becsületesség,

őszinteség, udvariasság, önbizalom, szerénység) - pozitív viszonyulásra irányuló nonverbális (mimika, gesztus) és verbális kommunikációs gyakorlatok - beszélgetések valós helyzetekről - beszélgetés képekről - erkölcsi jellemvonásokkal kapcsolatos különböző témájú olvasmányok feldolgozása: önbizalom és önbizalomhiány; tisztelet és tiszteletlenség; bátorság és félelem; jószág és rosszindulat; őszinteség és hazugság; becsületesség, igazságosság - szerepjátékok empátikus viselkedések mintájára - erkölcsi tartalmú mesék dramatizálása
3.5. Tájékozódás szociális térben <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - gyakorlatok a lakótelep, az iskola és az otthonhoz közeli környezet felismerésére - gyalogos közlekedés begyakorlása köztereken (piac, posta, áruház, színház, kórház, templom) - kulturált viselkedés begyakorlása közlekedési eszközökön (egyres problémás helyzetek megjelenítése és megoldása) - szerepjátékok: Hogyan kelünk át az úttesten?, Közlekedés a buszon, Az áruházban, A parkban - kulturált viselkedési minták dramatizálása - kulturált viselkedéssel kapcsolatos nevelő jellegű filmek és szoftverek levetítése

Tartalmak

Tartalmi területek	VI. OSZTÁLY
1. Észlelés és érzékelés	Felismerése és megkülönböztetése: - tárgyak, - élelmiszerek, - ruházat - jelenségek
2. Testséma és lateralitás	- emberi test, - alap gesztusok
3. Térbeli tájékozódás, téri szervezés és rendszerezés	- tárgyak helyzete, - köztük lévő viszony
4. Étkezési és önellátási készségek	- konyha - élelmiszerek - ételek tálalása és az étkező helyszínének higiénája
5. Személyes higiénia	- fürdőszoba

	- tisztálkodási eszközök - fürdőszoba tisztán tartása
6. Ruhatár gondozása	- ruházat, lábbelik - tárolása, ápolása, - megfelelő használata
7. Otthon	- lakóterek és rendeltetések - bútortart - háztartási feladatok
8. Család és társadalom	- személyes adatok - családi viszonyok - elvárt viselkedések - lakónegyed

VII. OSZTÁLY

Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenységek

1. Önálló magatartásminták kibontakozása az egyéni lehetőségekhez mérten

VII. OSZTÁLY
1.1. Környezetben való tájékozódás multiszenzoriális tapasztalat alapján <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - tárgyak azonosítása érzékelhető tulajdonságok alapján: forma, szín, szag, méret, anyag, súly stb. - tárgyak és tulajdonságaik társítása: cukor-édes, só-sós, citrom-savanyú stb. - tárgyak és természeti jelenségek multiszenzoriális azonosítása: auditív differenciálás, hasonló tárgyak csoportosítása különböző érzékszervek egyidejű bevonásával - téri tájékozódás az osztályban, iskolában, környezetben - saját tér kialakítása és gondozása (padon, szekrényben, játszósarokban)

1.2. Az emberi szervezet főbb fiziológiai megnyilvánulásainak felismerése

Példák tanulási tevékenységekre:

- fiziológiai folyamatok felismerése képekről
- szükségletek és igények azonosítására szolgáló gyakorlatok (napirend családban, iskolában)
- oktató filmek és szoftverek használata
- az emberi szervezet működését bemutató ábrák irányított megfigyelése (keringési-, légző-, emésztőrendszer stb.)
- életciklusokat és élettani átalakulásokat érintő tematikus beszélgetések
- beszélgetések szexuális nevelés témakörben

1.3. A környezetben előforduló veszélyes helyzetek azonosítása és a megfelelő viselkedésformák gyakorlása

Példák tanulási tevékenységekre:

- felismeri és azonosítja a környezetében előforduló lehetséges veszélyeket (mérgező anyagok, tűz, közúti baleset, veszélyes tárgyak, áramütés)
- a környezet veszélyeinek elkerülésére vagy megelőzésére irányuló viselkedés
- alapvető közlekedési szabályok, biztonsági követelmények betartása valós helyzetekben
- oktató játék: Mi történik, ha ...?
- szerepjáték: biztonságos viselkedés veszélyes helyzetekben (Figyeld a jelzőlámpát!)
- erkölcsi tanulságos történetek dramatizálása
- biztonságos viselkedés elsajátítására szolgáló nevelő jellegű szoftverek, filmek

1.4. Kezdeményezés és részvétel a szabadidős tevékenységek során

Példák tanulási tevékenységekre:

- munka és pihenési folyamatok szervezésére/beosztására irányuló tevékenységek
- tematikus játékok (természetben töltött idő, jön a vakáció)
- szerepjáték (piknikezés, a parkban stb.)
- kedvelt játékok
- zenehallgatás, filmnézés
- a közösség által szervezett kulturális tevékenységeken való részvétel
- múzeum-, cirkusz látogatás, színházi előadások

1.5. Meglévő készségek használata egyéni és csoportos tevékenységekben

Példák tanulási tevékenységekre:

- egyszerű kézműves termékek elkészítése a következő technikák és anyagok felhasználásával: rajzolás, vágás, ragasztás, hajtogatás, formázás, kollázs, fűzés, zsinórozás, fonás, krepp papír, fa, gyöngy
- játékok és makettek készítése
- ajándék csomagolás
- kézműves termékek alkotása egyénileg és csoportosan
- háztartási tevékenységek
- versenyek különböző szakterületeken belül: Ki lesz az első?
- az elkészített termékek/tárgyak kölcsönös értékelése

2. Személyes higiénia és a lakótér gondozása megfelelő eszközök használatával

VII. OSZTÁLY

2.1. A megfelelő készségek használata a személyes testápolásban

Példák tanulási tevékenységekre:

- tisztálkodási eszközök felismerése és használata
- tisztálkodás igényének felismerése, gyakorlati alkalmazása (reggel, délben, este, evés előtt és evés után stb.)
- testápolás (arc, fog, haj, kéz, test)
- intim higiénia fiúknál, lányoknál
- fürdőszoba helyes használata és tisztán tartása
- ruhadarabok felismerése és megnevezése
- válassza ki a nemnek, napszaknak, eseménynek és évszaknak megfelelő ruhadarabokat
- ruházat tisztán tartása és tárolása
- játékeladatok: ki-begombolás, cipőfűzés és cipzározás
- didaktikai játék (baba etetés, öltöztetés)

2.2. Élelmiszer higiéniai készségek gyakorlása

Példák tanulási tevékenységekre:

- felismeri és helyesen használja az ebédlő/konyha felszerelését
- helyes testtartás evés közben, evőeszközök, konyhai edények helyes használata
- felismeri és megnevezi az alapélelmiszereket (hús, tejtermékek, gyümölcsök)
- ismert élelmiszerek csoportosítása
- különböző állagú élelmiszerek darabolása és fogyasztása
- szerepjáték: Étkezés közben
- asztalterítés és leszedés

2.3. Lakótér és osztályterem rendezése és tisztán tartása

Példák tanulási tevékenységekre:

- ismert helyiségek azonosítása és rendeltetésszerű használata
- bútortzat, háztartási eszközök azonosítása és helyes használata
- didaktikai játék (babaház)
- osztály berendezése
- szellőztetés, mosás, törlés, vasalás, porszívózás stb. begyakorlása
- szerepjáték (szakács, háziasszony)
- osztályban, otthon, ház körül előforduló problémás helyzetek megoldása

3. A személyes és szociális önállóság növelése társas interakciók során

VII. OSZTÁLY

3.1. Saját- és családtagok személyes adatainak használata

Példák tanulási tevékenységekre:

- személyes adatok felismerése (vezetéknév, keresztnév, életkor)
- családtagok felismerése (anya, apa, testvérek, nagyszülők, unokatestvérek stb.)
- családtagok jellemzése (testvérek, szülők, nagyszülők) és megfelelő korosztályba sorolása (gyerek-fiatal-felnőtt-öreg)
- saját adatok, családtagok személyes adatainak megjegyzése és felidézése
- családtagok közötti viszonyok felismerése
- szerepjáték: gyerek-gyerek, gyerek-szülő közötti viszony
- családtagok szerepének leírása
- drámajátékok: szerepek és viszonyok a családban
- növények és házikedvencek gondozása -élő sarok az osztályban
- felkészítés házimunkába való aktív részvételre

3.2. Saját- és családtagok külső tulajdonságainak felismerése és viszonyítása más személyekhez

Példák tanulási tevékenységekre:

- arcvonások és a test tulajdonságainak megfigyelése
- saját és más személy testrészeinek leírása
- saját és más személy testrészeinek megfeleltetése
- személyek közötti azonosságok és különbségek megállapítása fizikai tulajdonságok alapján
- más személyek fizikai tulajdonságainak leírása képek/fényképek megfigyelése/elemzése alapján
- játék: Padtárs jellemzése
- drámajátékok lelkiállapotok felismerésére

3.3. Kapcsolatteremtési készségek gyakorlása különböző csoportokban: osztály, család, baráti körben

Példák tanulási tevékenységekre:

- tematikus gyakorlatok: Miben hasonlítunk?/Miben különbözünk?, Én és az osztályom/osztálytársaim
- csapatszellem kialakítása
- hatékony kommunikáció és civilizált viselkedés különböző helyzetekben
- osztálytársak közötti pozitív/harmonikus kapcsolatok azonosítása (közreműködés, együttműködés, barátság, tolerancia, egymás segítése, versengés)
- diákok viselkedését (osztályban, iskolában, társadalomban) bemutató filmek megtekintése
- szerepjáték (Barátság, Az iskolában stb.)
- társas kapcsolatok bemutatása és gyakorlása
- hovatartozási csoporton belüli viszonyokat bemutató filmek megtekintése

3.4. Helyes/ helytelen viselkedésminták megkülönböztetése és megfelelő magatartás gyakorlása

Példák tanulási tevékenységekre:

- szerepjátékok különböző emberi kapcsolatok gyakorlására (barátság, ellenségeskedés, együttműködés, rosszindulat)
- kulturált viselkedés gyakorlása (fegyelmezés, pontosság, együttműködés, becsületesség, őszinteség, udvariasság, önbizalom, szerénység)
- pozitív viszonyulásra irányuló nonverbális (mimika, gesztus) és verbális kommunikációs gyakorlatok
- beszélgetések valós helyzetekről
- beszélgetés képekről
- erkölcsi jellemvonásokkal kapcsolatos különböző témájú olvasmányok feldolgozása: önbizalom és önbizalomhiány; tisztelet és tiszteletlenség; bátorság és félelem; jóság és

rosszindulat; őszinteség és hazugság; becsületesség, igazságosság - szerepjátékok empátikus viselkedések mintájára - erkölcsi tartalmú mesék dramatizálása
3.5. Tájékozódás szociális térben <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - gyakorlatok a lakótelep, az iskola és az otthonhoz közeli környezet felismerésére - gyalogos közlekedés begyakorlása köztereken (piac, posta, áruház, színház, kórház, templom) - kulturált viselkedés begyakorlása közlekedési eszközökön (egyres problémás helyzetek megjelenítése és megoldása) - szerepjátékok: Hogyan kelünk át az úttesten?, Közlekedés a buszon, Az áruházban, A parkban - kulturált viselkedési minták dramatizálása - kulturált viselkedéssel kapcsolatos nevelő jellegű filmek és szoftverek levetítése

Tartalmak

Tartalmi területek	VII. OSZTÁLY
1. Észlelés és érzékelés	Felismerése és megkülönböztetése: - tárgyak, - élelmiszerek, - ruházat - jelenségek
2. Testséma és lateralitás	- emberi test, - alap gesztusok
3. Térbeli tájékozódás, téri szervezés és rendszerezés	- tárgyak helyzete, - köztük lévő viszony
4. Étkezési és önellátási készségek	- konyha - élelmiszerek - ételek tálalása és az étkező helyszínének higiénája
5. Személyes higiénia	- fürdőszoba - tisztálkodási eszközök - fürdőszoba tisztán tartása
6. Ruhatár gondozása	- ruházat, lábbelik - tárolása, ápolása, - megfelelő használata
7. Otthon	- lakóterek és rendeltetések - bútortart - háztartási feladatok

8. Család és társadalom	- személyes adatok - családi viszonyok - elvárt viselkedések - lakónegyed
-------------------------	--

VIII. OSZTÁLY

Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenységek

1. Önálló magatartásminták kibontakozása az egyéni lehetőségekhez mérten

VIII. OSZTÁLY
1.1. Környezetben való tájékozódás multiszenzoriális tapasztalatok alapján <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - tárgyak azonosítása érzékelhető tulajdonságok alapján: forma, szín, szag, méret, anyag, súly stb. - tárgyak és tulajdonságaik társítása: cukor-édes, só-sós, citrom-savanyú stb. - tárgyak és természeti jelenségek multiszenzoriális azonosítása: auditív differenciálás, hasonló tárgyak csoportosítása különböző érzékszervek egyidejű bevonásával - téri tájékozódás az osztályban, iskolában, környezetben - saját tér kialakítása és gondozása (padon, szekrényben, játszósarokban)
1.2. Az emberi szervezet főbb fiziológiás folyamatainak felismerése <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - fiziológiai folyamatok felismerése képekről - szükségletek és igények azonosítására szolgáló gyakorlatok (napirend családban, iskolában) - oktató filmek és szoftverek használata - az emberi szervezet működését bemutató ábrák irányított megfigyelése (keringési-, légző-, emésztőrendszer stb.),

- életciklusokat és élettani átalakulásokat érintő tematikus beszélgetések
- beszélgetések szexuális nevelés témakörben

1.3.

Környezetben előforduló veszélyes helyzetek azonosítása és adaptív viselkedés megnyilvánulása

Példák tanulási tevékenységekre:

- felismeri és azonosítja a környezetében előforduló lehetséges veszélyeket (mérgező anyagok, tűz, közúti baleset, veszélyes tárgyak, áramütés)
- a környezet veszélyeinek elkerülésére vagy megelőzésére irányuló viselkedés
- alapvető közlekedési szabályok, biztonsági követelmények betartása valós helyzetekben
- oktató játék: Mi történik, ha...?
- szerepjáték: biztonságos viselkedés veszélyes helyzetekben (Figyeld a jelzőlámpát!)
- erkölcsi tanulságos történetek dramatizálása
- biztonságos viselkedés elsajátítására szolgáló nevelő jellegű szoftverek, filmek

1.4. Mindennapi és szabadidős tevékenységek kezdeményezése, szervezése és azokban való részvétel

Példák tanulási tevékenységekre:

- munka és pihenési folyamatok szervezésére/beosztására irányuló tevékenységek
- tematikus játékok (természetben töltött idő, jön a vakáció)
- szerepjáték (piknikezés, a parkban stb.)
- kedvelt játékok
- zenehallgatás, filmnézés
- a közösség által szervezett kulturális tevékenységeken való részvétel
- múzeum-, cirkusz látogatás, színházi előadások

1.5. Munkakészségek alkalmazása egyénileg és csoportban

Példák tanulási tevékenységekre:

- egyszerű kézműves termékek elkészítése a következő technikák és anyagok felhasználásával: rajzolás, vágás, ragasztás, hajtogatás, formázás, kollázs, fűzés, zsinórozás, fonás, krepp papír, fa, gyöngy
- játékok és makettek készítése
- ajándék csomagolás
- kézműves termékek alkotása egyénileg és csoportosan
- háztartási tevékenységek
- versenyek különböző szakterületeken belül: Ki lesz az első?
- az elkészített termékek/tárgyak kölcsönös értékelése

2. Személyes higiénia és a lakótér gondozása megfelelő eszközök használatával

VIII. OSZTÁLY

2.1 Személyes higiéniai és önellátási készségek alkalmazása

Példák tanulási tevékenységekre:

- tisztálkodási eszközök felismerése és használata
- tisztálkodás igényének felismerése, gyakorlati alkalmazása (reggel, délben, este, evés előtt és evés után stb.)
- testápolás (arc, fog, haj, kéz, test)
- intim higiénia fiúknál, lányoknál
- fürdőszoba helyes használata és tisztán tartása
- ruhadarabok felismerése és megnevezése
- válassza ki a nemnek, napszaknak, eseménynek és évszaknak megfelelő ruhadarabokat
- ruházat tisztán tartása és tárolása
- játékeladatok: ki-begombolás, cipőfűzés és cipzározás
- didaktikai játék (baba etetés, öltöztetés)

2.2 Élelmiszer higiéniai ismeretek és készségek használata

Példák tanulási tevékenységekre:

- felismeri és helyesen használja az ebédlő/konyha felszerelését
- helyes testtartás evés közben, evőeszközök, konyhai edények helyes használata
- felismeri és megnevezi az alapélelmiszereket (hús, tejtermékek, gyümölcsök)
- ismert élelmiszerek csoportosítása
- különböző állagú élelmiszerek darabolása és fogyasztása
- szerepjáték: Étkezés közben
- asztalterítés és leszedés

2.3 Lakótér rendezés és tisztán tartás (osztályterem, saját szoba)

Példák tanulási tevékenységekre:

- ismert helyiségek azonosítása és rendeltetésszerű használata
- bútortart, háztartási eszközök azonosítása és helyes használata
- didaktikai játék (babaház)
- osztály berendezése
- szellőztetés, mosás, törlés, vasalás, porszívózás stb. begyakorlása
- szerepjáték (szakács, háziasszony)
- osztályban, otthon, ház körül előforduló problémás helyzetek megoldása

3. A személyes és szociális önállóság növelése társas interakciók során

VIII. OSZTÁLY

3.1 Saját- és családtagok személyes adatainak ismerete, használata

Példák tanulási tevékenységekre:

- személyes adatok felismerése (vezetéknév, keresztnév, életkor)
- családtagok felismerése (anya, apa, testvérek, nagyszülők, unokatestvérek stb.)
- családtagok jellemzése (testvérek, szülők, nagyszülők) és megfelelő korosztályba sorolása (gyerek-fiatal-felnőtt-öreg)
- saját adatok, családtagok személyes adatainak megjegyzése és felidézése
- családtagok közötti viszonyok felismerése
- szerepjáték: gyerek-gyerek, gyerek-szülő közötti viszony
- családtagok szerepének leírása
- drámajátékok: szerepek és viszonyok a családban
- növények és házikedvencek gondozása -élő sarok az osztályban
- felkészítés házimunkába való aktív részvételre

3.2. Külső tulajdonságok azonosítása, más személyek tulajdonságaihoz való viszonyítás alapján <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - arcvonások és a test tulajdonságainak megfigyelése - saját és más személy testrészeinek leírása - saját és más személy testrészeinek megfeleltetése - személyek közötti azonosságok és különbségek megállapítása fizikai tulajdonságok alapján - más személyek fizikai tulajdonságainak leírása képek/fényképek megfigyelése/elemzése alapján - játék: Padtárs jellemzése - drámajátékok lelkiállapotok felismerésére
3.3. Kapcsolatteremtési készség gyakorlása különböző csoportokban : osztály, család, baráti kör <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - tematikus gyakorlatok: Miben hasonlítunk?/Miben különbözünk?, Én és az osztályom/osztálytársaim - csapatszellem kialakítása - hatékony kommunikáció és civilizált viselkedés különböző helyzetekben - osztálytársak közötti pozitív/harmonikus kapcsolatok azonosítása (közreműködés, együttműködés, barátság, tolerancia, egymás segítése, versengés) - diákok viselkedését (osztályban, iskolában, társadalomban) bemutató filmek megtekintése - szerepjáték (Barátság, Az iskolában stb.) - társas kapcsolatok bemutatása és gyakorlása - hovatartozási csoporton belüli viszonyokat bemutató filmek megtekintése
3.4. Helyes/ helytelen viselkedésminták felismerése, megfelelő viselkedés tanúsítása <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - szerepjátékok különböző emberi kapcsolatok gyakorlására (barátság, ellenségeskedés, együttműködés, rosszindulat) - kulturált viselkedés gyakorlása (fegyelmezés, pontosság, együttműködés, becsületesség, őszinteség, udvariasság, önbizalom, szerénység) - pozitív viszonyulásra irányuló nonverbális (mimika, gesztus) és verbális kommunikációs gyakorlatok - beszélgetések valós helyzetekről - beszélgetés képekről - erkölcsi jellemvonásokkal kapcsolatos különböző témájú olvasmányok feldolgozása: önbizalom és önbizalomhiány; tisztelet és tiszteletlenség; bátorság és félelem; jószág és rosszindulat; őszinteség és hazugság; becsületesség, igazságosság - szerepjátékok empatikus viselkedések mintájára - erkölcsi tartalmú mesék dramatizálása
3.5. Tájékozódás szociális térben <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - gyakorlatok a lakótelep, az iskola és az otthonhoz közeli környezet felismerésére - gyalogos közlekedés begyakorlása köztereken (piac, posta, áruház, színház, kórház, templom) - kulturált viselkedés begyakorlása közlekedési eszközökön (egyres problémás helyzetek megjelenítése és megoldása)

- szerepjátékok: Hogyan kelünk át az útesten?, Közlekedés a buszon, Az áruházban, A parkban
- kulturált viselkedési minták dramatizálása
- kulturált viselkedéssel kapcsolatos nevelő jellegű filmek és szoftverek levetítése

Tartalmak

Tartalmi területek	VIII. OSZTÁLY
1. Észlelés és érzékelés	- Felismerés és megkülönböztetés: - tárgyak, - élelmiszerek, - ruházat - jelenségek
2. Testséma és lateralitás	- emberi test, - alapesztusok
3. Térbeli tájékozódás, téri szervezés és rendszerezés	- tárgyak helyzete, - tárgyak köztii viszonyok
4. Étkezési és önellátási készségek	- konyha és ebédlő, - élelmiszerek, - ételek tálalása, - étkező helyszínének higiénája
5. Személyes higiénia	- fürdőszoba - tisztálkodási eszközök - fürdőszoba tisztán tartása
6. Ruhatár gondozása	- ruházat, lábbelik: - tárolás, - ápolás, - megfelelő használat
7. Otthon	- lakóterek és rendeltetések - bútorzat - háztartási feladatok
8. Család és társadalom	- személyes adatok - családi viszonyok - elvárt viselkedések - lakónegyed

IX. OSZTÁLY

Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenységek

1. Önálló magatartásminták kibontakozása az egyéni lehetőségekhez mérten

IX. OSZTÁLY	
1.1.	Helyesen tájékozódik a környezetében <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - tárgyak azonosítása érzékelhető tulajdonságok alapján: forma, szín, szag, méret, anyag, súly stb. - tárgyak és tulajdonságaik társítása: cukor-édes, só-sós, citrom-savanyú stb. - tárgyak és természeti jelenségek multiszenzoriális azonosítása: auditív differenciálás, - hasonló tárgyak csoportosítása különböző érzékszervek egyidejű bevonásával - téri tájékozódás az osztályban, iskolában, környezetben - saját tér kialakítása és gondozása (padon, szekrényben, játszósarokban)
1.2.	Az emberi szervezet főbb fiziológiás folyamatainak azonosítása <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - fiziológiai folyamatok felismerése képekről - szükségletek és igények azonosítására szolgáló gyakorlatok (napirend családban, iskolában) - oktató filmek és szoftverek használata - az emberi szervezet működését bemutató ábrák irányított megfigyelése (keringési-, légző-, emésztőrendszer stb.), - életciklusokat és élettani átalakulásokat érintő tematikus beszélgetések - beszélgetések szexuális nevelés témakörben
1.3.	Környezetben előforduló veszélyes helyzetek megelőzése <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - felismeri és azonosítja a környezetében előforduló lehetséges veszélyeket (mérgező anyagok, tűz, közúti baleset, veszélyes tárgyak, áramütés) - a környezet veszélyeinek elkerülésére vagy megelőzésére irányuló viselkedés - alapvető közlekedési szabályok, biztonsági követelmények betartása valós helyzetekben - oktató játék: Mi történik, ha...? - szerepjáték: biztonságos viselkedés veszélyes helyzetekben (Figyeld a jelzőlámpát!) - erkölcsi tanulságos történetek dramatizálása - biztonságos viselkedés elsajátítására szolgáló nevelő jellegű szoftverek, filmek
1.4.	Mindennapi és szabadidős tevékenységek kezdeményezése, szervezése és azokban való részvétel <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - munka és pihenési folyamatok szervezésére/beosztására irányuló tevékenységek - tematikus játékok (természetben töltött idő, jön a vakáció)

- szerepjáték (piknikezés, a parkban stb.)
- kedvelt játékok
- zenehallgatás, filmnézés
- a közösség által szervezett kulturális tevékenységeken való részvétel
- múzeum-, cirkusz látogatás, színházi előadások

1.5. **Munkakészségek alkalmazása egyénileg és csoportban**

Példák tanulási tevékenységekre:

- egyszerű kézműves termékek elkészítése a következő technikák és anyagok felhasználásával: rajzolás, vágás, ragasztás, hajtogatás, formázás, kollázs, fűzés, zsinórozás, fonás, krepp papír, fa, gyöngy
- játékok és makettek készítése
- ajándék csomagolás
- kézműves termékek alkotása egyénileg és csoportosan
- háztartási tevékenységek
- versenyek különböző szakterületeken belül: Ki lesz az első?
- az elkészített termékek/tárgyak kölcsönös értékelése

2. Személyes higiénia és a lakótér gondozása megfelelő eszközök használatával

IX. OSZTÁLY

2.1. **Személyes higiéniai és önellátási készségek alkalmazása**

Példák tanulási tevékenységekre:

- tisztálkodási eszközök felismerése és használata
- tisztálkodás igényének felismerése, gyakorlati alkalmazása (reggel, délben, este, evés előtt és evés után stb.)
- testápolás (arc, fog, haj, kéz, test)
- intim higiénia fiúknál, lányoknál
- fürdőszoba helyes használata és tisztán tartása
- ruhadarabok felismerése és megnevezése
- válassza ki a nemnek, napszaknak, eseménynek és évszaknak megfelelő ruhadarabokat
- ruházat tisztán tartása és tárolása
- játékfeladatok: ki-begombolás, cipőfűzés és cipzározás

2.2. **Élelmiszer higiéniai ismeretek és készségek alkalmazása**

Példák tanulási tevékenységekre:

- felismeri és helyesen használja az ebédlő/konyha felszerelését
- helyes testtartás evés közben, evőeszközök, konyhai edények helyes használata
- felismeri és megnevezi az alapélelmiszereket (hús, tejtermékek, gyümölcsök)
- ismert élelmiszerek csoportosítása
- különböző állagú élelmiszerek darabolása és fogyasztása
- szerepjáték: Étkezés közben
- asztalterítés és leszedés

2.3. **Lakótér rendezés és tisztán tartás (osztályterem, saját szoba)**

Példák tanulási tevékenységekre:

- ismert helyiségek azonosítása és rendeltetészerű használata

- bútorzat, háztartási eszközök azonosítása és helyes használata
- didaktikai játék (babaház)
- osztály berendezése
- szellőztetés, mosás, törlés, vasalás, porszívózás stb. begyakorlása
- szerepjáték (szakács, háziasszony)
- osztályban, otthon, ház körül előforduló problémás helyzetek megoldása

3. A személyes és szociális önállóság növelése társas interakciók során

IX. OSZTÁLY

3.1 Saját- és családtagok személyes adatainak ismerete és kapcsolatteremtés

Példák tanulási tevékenységekre:

- személyes adatok felismerése (vezetéknév, keresztnév, életkor)
- családtagok felismerése (anya, apa, testvérek, nagyszülők, unokatestvérek stb.)
- családtagok jellemzése (testvérek, szülők, nagyszülők) és megfelelő korosztályba sorolása (gyerek-fiatal-felnőtt-öreg)
- saját adatok, családtagok személyes adatainak megjegyzése és felidézése
- családtagok közötti viszonyok felismerése
- szerepjáték: gyerek-gyerek, gyerek-szülő közötti viszony
- családtagok szerepének leírása
- drámajátékok: szerepek és viszonyok a családban
- növények és házikedvencek gondozása -élő sarok az osztályban
- felkészítés házimunkában való aktív részvételre

3.2. Külső tulajdonságok azonosítása, más személyek tulajdonságaihoz való viszonyítás alapján

Példák tanulási tevékenységekre:

- arcvonások és a test tulajdonságainak megfigyelése
- saját és más személy testrészeinek leírása
- saját és más személy testrészeinek megfeleltetése
- személyek közötti azonosságok és különbségek megállapítása fizikai tulajdonságok alapján
- más személyek fizikai tulajdonságainak leírása képek/fényképek megfigyelése/elemzése alapján
- játék: Padtárs jellemzése
- drámajátékok lelkiállapotok felismerésére

3.3. Konstruktív kapcsolatteremtési készség gyakorlása különböző csoportokba: osztály, család, baráti kör

Példák tanulási tevékenységekre:

- tematikus gyakorlatok: Miben hasonlítunk?/Miben különbözünk?, Én és az osztályom/osztálytársaim
- csapatszellem kialakítása
- hatékony kommunikáció és civilizált viselkedés különböző helyzetekben
- osztálytársak közötti pozitív/harmonikus kapcsolatok azonosítása (közreműködés, együttműködés, barátság, tolerancia, egymás segítése, versengés)
- diákok viselkedését (osztályban, iskolában, társadalomban) bemutató filmek megtekintése
- szerepjáték (Barátság, Az iskolában stb.)
- társas kapcsolatok bemutatása és gyakorlása

- hovatarozási csoporton belüli viszonyokat bemutató filmek megtekintése	
3.4. Helyes/ helytelen viselkedésminták megkülönböztetése megfelelő viselkedés tanúsítása	
<i>Példák tanulási tevékenységekre:</i>	
- szerepjátékok különböző emberi kapcsolatok gyakorlására (barátság, ellenségeskedés, együttműködés, rosszindulat) - kulturált viselkedés gyakorlása (fegyelmezés, pontosság, együttműködés, becsületesség, őszinteség, udvariasság, önbizalom, szerénység) - pozitív viszonyulásra irányuló nonverbális (mimika, gesztus) és verbális kommunikációs gyakorlatok - beszélgetések valós helyzetekről - beszélgetés képekről - erkölcsi jellemvonásokkal kapcsolatos különböző témájú olvasmányok feldolgozása: önbizalom és önbizalomhiány; tisztelet és tiszteletlenség; bátorság és félelem; jóság és rosszindulat; őszinteség és hazugság; becsületesség, igazságosság - szerepjátékok empatikus viselkedések mintájára - erkölcsi tartalmú mesék dramatizálása	
3.5. Tájékozódás és kapcsolatteremtés szociális térben	
<i>Példák tanulási tevékenységekre:</i>	
- gyakorlatok a lakótelep, az iskola és az otthonhoz közeli környezet felismerésére - gyalogos közlekedés begyakorlása köztereken (piac, posta, áruház, színház, kórház, templom) - kulturált viselkedés begyakorlása közlekedési eszközökön (egyres problémás helyzetek megjelenítése és megoldása) - szerepjátékok: Hogyan kelünk át az úttesten?, Közlekedés a buszon, Az áruházban, A parkban - kulturált viselkedési minták dramatizálása - kulturált viselkedéssel kapcsolatos nevelő jellegű filmek és szoftverek levetítése	

Tartalmak

Tartalmi területek	IX. OSZTÁLY
1. Észlelés és érzékelés	- Felismerés és megkülönböztetés: - tárgyak, - élelmiszerek, - ruházat - jelenségek
2. Testséma és laterális	- emberi test, - alapszuszusok

3. Térbeli tájékozódás, téri szervezés és rendszerezés	- tárgyak helyzete, - tárgyak közötti viszonyok
4. Étkezési és önellátási készségek	- konyha és ebédlő, - élelmiszerek, - ételek tálalása, - étkező helyszínének higiénája
5. Személyes higiénia	- fürdőszoba - tisztálkodási eszközök - fürdőszoba tisztán tartása
6. Ruhatár gondozása	- ruházat, lábbelik: - tárolás, - ápolás, - megfelelő használat
7. Otthon	- lakóterek és rendeltetések - bútorzat - háztartási feladatok
8. Család és társadalom	- személyes adatok - családi viszonyok - elvárt viselkedések - lakónegyed

X. OSZTÁLY

Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenységek

1. Önálló magatartásminták kibontakozása az egyéni lehetőségekhez mérten

X. OSZTÁLY	
1.1.	Közvetlen környezetben való tájékozódás előzetes tapasztalatok alapján <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - tárgyak azonosítása érzékelhető tulajdonságok alapján: forma, szín, szag, méret, anyag, súly stb. - tárgyak és tulajdonságaik társítása: cukor-édes, só-sós, citrom-savanyú stb. - tárgyak és természeti jelenségek multiszenzoriális azonosítása: auditív differenciálás, - hasonló tárgyak csoportosítása különböző érzékszervek egyidejű bevonásával - téri tájékozódás az osztályban, iskolában, környezetben - saját tér kialakítása és gondozása (padon, szekrényben, játszósarokban)
1.2.	Az emberi szervezet főbb fiziológiás folyamatainak ismerete és megértése <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - fiziológiai folyamatok felismerése képekről - szükségletek és igények azonosítására szolgáló gyakorlatok (napirend családban, iskolában) - oktató filmek és szoftverek használata - az emberi szervezet működését bemutató ábrák irányított megfigyelése (keringési-, légző-, emésztőrendszer stb.), - életciklusokat és élettani átalakulásokat érintő tematikus beszélgetések - beszélgetések szexuális nevelés témakörben
1.3.	Környezetben előforduló veszélyes helyzetek felismerése és adaptív viselkedés tanúsítása <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - felismeri és azonosítja a környezetében előforduló lehetséges veszélyeket (mérgező anyagok, tűz, közúti baleset, veszélyes tárgyak, áramütés) - a környezet veszélyeinek elkerülésére vagy megelőzésére irányuló viselkedés - alapvető közlekedési szabályok, biztonsági követelmények betartása valós helyzetekben - oktató játék: Mi történik, ha...? - szerepjáték: biztonságos viselkedés veszélyes helyzetekben (Figyeld a jelzőlámpát!) erkölcsi tanulságos történetek dramatizálása - biztonságos viselkedés elsajátítására szolgáló nevelő jellegű szoftverek, filmek
1.4.	Mindennapi és szabadidős tevékenységek megszervezése, kellemes és hasznos módon <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - munka és pihenési folyamatok szervezésére/beosztására irányuló tevékenységek

- tematikus játékok (természetben töltött idő, jön a vakáció)
- szerepjáték (piknikezés, a parkban stb.)
- kedvelt játékok
- zenehallgatás, filmnézés
- a közösség által szervezett kulturális tevékenységeken való részvétel
- múzeum-, cirkusz látogatás, színházi előadások

1.5. Munkakészségek alkalmazása szakmai feladatokban

Példák tanulási tevékenységekre:

- egyszerű kézműves termékek elkészítése a következő technikák és anyagok felhasználásával: rajzolás, vágás, ragasztás, hajtogatás, formázás, kollázs, fűzés, zsinórozás, fonás, krepp papír, fa, gyöngy
- játékok és makettek készítése
- ajándék csomagolás
- kézműves termékek alkotása egyénileg és csoportosan
- háztartási tevékenységek
- versenyek különböző szakterületeken belül: Ki lesz az első?
- az elkészített termékek/tárgyak kölcsönös értékelése

2. Személyes higiénia és a lakótér gondozása megfelelő eszközök használatával

X. OSZTÁLY

2.1. Egyszerű önellátási feladatok elvégzése (öltözködés/ vetkőzés, mosdás, étkezés, stb.)

Példák tanulási tevékenységekre:

- tisztálkodási eszközök felismerése és használata
- tisztálkodás igényének felismerése, gyakorlati alkalmazása (reggel, délben, este, evés előtt és evés után stb.)
- testápolás (arc, fog, haj, kéz, test)
- intim higiénia fiúknál, lányoknál
- fürdőszoba helyes használata és tisztán tartása
- ruhadarabok felismerése és megnevezése
- válassza ki a nemnek, napszaknak, eseménynek és évszaknak megfelelő ruhadarabokat
- ruházat tisztán tartása és tárolása
- játékfeladatok: ki-begombolás, cipőfűzés és cipzározás
- didaktikai játék (baba etetés, öltöztetés)

2.2. Élelmiszer higiéniai ismeretek és készségek alkalmazása

Példák tanulási tevékenységekre:

- felismeri és helyesen használja az ebédlő/konyha felszerelését
- helyes testtartás evés közben, evőeszközök, konyhai edények helyes használata
- felismeri és megnevezi az alapélelmiszereket (hús, tejtermékek, gyümölcsök)
- ismert élelmiszerek csoportosítása
- különböző állagú élelmiszerek darabolása és fogyasztása
- szerepjáték: Étkezés közben

2.3. Lakótér rendezés és tisztán tartás (osztályterem, saját szoba)

Példák tanulási tevékenységekre:

- ismert helyiségek azonosítása és rendeltetésszerű használata
- bútortzat, háztartási eszközök azonosítása és helyes használata
- didaktikai játék (babaház)
- osztály berendezése
- szellőztetés, mosás, törlés, vasalás, porszívózás stb. begyakorlása
- szerepjáték (szakács, háziasszony)
- osztályban, otthon, ház körül előforduló problémás helyzetek megoldása

3. A személyes és szociális önállóság növelése társas interakciók során

X. OSZTÁLY

3.1 Saját- és családtagok személyes adatainak ismerete, használata

Példák tanulási tevékenységekre:

- személyes adatok felismerése (vezetéknév, keresztnév, életkor)
- családtagok felismerése (anya, apa, testvérek, nagyszülők, unokatestvérek stb.)
- családtagok jellemzése (testvérek, szülők, nagyszülők) és megfelelő korosztályba sorolása (gyerek-fiatal-felnőtt-öreg)
- saját adatok, családtagok személyes adatainak megjegyzése és felidézése
- családtagok közötti viszonyok felismerése
- szerepjáték: gyerek-gyerek, gyerek-szülő közötti viszony
- családtagok szerepének leírása
- drámajátékok: szerepek és viszonyok a családban
- növények és házikedvencek gondozása -élő sarok az osztályban
- felkészítés házimunkába való aktív részvételre

3.2. Külső tulajdonságok azonosítása, más személyek tulajdonságaihoz való viszonyítás alapján

Példák tanulási tevékenységekre:

- arcvonások és a test tulajdonságainak megfigyelése
- saját és más személy testrészeinek leírása
- saját és más személy testrészeinek megfigyelése
- személyek közötti azonosságok és különbségek megállapítása fizikai tulajdonságok alapján
- más személyek fizikai tulajdonságainak leírása képek/fényképek megfigyelése/elemzése alapján
- játék: Padtárs jellemzése
- drámajátékok lelkiállapotok felismerésére

3.3. Kapcsolatteremtési készség gyakorlása különböző csoportokban: osztály, család, baráti kör

Példák tanulási tevékenységekre:

- tematikus gyakorlatok: Miben hasonlítunk?/Miben különbözünk?, Én és az osztályom/osztálytársaim
- csapatszellem kialakítása
- hatékony kommunikáció és civilizált viselkedés különböző helyzetekben
- osztálytársak közötti pozitív/harmonikus kapcsolatok azonosítása (közreműködés, együttműködés, barátság, tolerancia, egymás segítése, versengés)
- diákok viselkedését (osztályban, iskolában, társadalomban) bemutató filmek

megtekintése - szerepjáték (Barátság, Az iskolában stb.) - társas kapcsolatok bemutatása és gyakorlása - hovatartozási csoporton belüli viszonyokat bemutató filmek megtekintése
3.4. Helyes/ helytelen viselkedésminták azonosítása, megfelelő viselkedés tanúsítása <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - szerepjátékok különböző emberi kapcsolatok gyakorlására (barátság, ellenségeskedés, együttműködés, rosszindulat) - kulturált viselkedés gyakorlása (fegyelmezés, pontosság, együttműködés, becsületesség, őszinteség, udvariasság, önbizalom, szerénység) - pozitív viszonyulásra irányuló nonverbális (mimika, gesztus) és verbális kommunikációs gyakorlatok - beszélgetések valós helyzetekről - beszélgetés képekről - erkölcsi jellemvonásokkal kapcsolatos különböző témájú olvasmányok feldolgozása: önbizalom és önbizalomhiány; tisztelet és tiszteletlenség; bátorság és félelem; jóság és rosszindulat; őszinteség és hazugság; becsületesség, igazságosság - szerepjátékok empátikus viselkedések mintájára - erkölcsi tartalmú mesék dramatizálása
3.5. Tájékozódás, közlekedés, kapcsolatteremtés szociális közegben <i>Példák tanulási tevékenységekre:</i> - gyakorlatok a lakótelep, az iskola és az otthonhoz közeli környezet felismerésére - gyalogos közlekedés begyakorlása köztereken (piac, posta, áruház, színház, kórház, templom) - kulturált viselkedés begyakorlása közlekedési eszközökön (egyres problémás helyzetek megjelenítése és megoldása) - szerepjátékok: Hogyan kelünk át az úttesten?, Közlekedés a buszon, Az áruházban, A parkban - kulturált viselkedési minták dramatizálása - kulturált viselkedéssel kapcsolatos nevelő jellegű filmek és szoftverek levetítése

Tartalmak

Tartalmi területek	X. OSZTÁLY
1. Észlelés és érzékelés	- Felismerés és megkülönböztetés: - tárgyak, - élelmiszerek, - ruházat - jelenségek

2. Testséma és lateralitás	- emberi test, - alapesztusok
3. Térbeli tájékozódás, téri szervezés és rendszerezés	- tárgyak helyzete, - tárgyak közötti viszonyok
4. Étkezési és önellátási készségek	- konyha és ebédlő, - élelmiszerek, - ételek tálalása, - étkező helyszínének higiénája
5. Személyes higiénia	- fürdőszoba - tisztálkodási eszközök - fürdőszoba tisztán tartása
6. Ruhátár gondozása	- ruházat, lábbelik: - tárolás, - ápolás, - megfelelő használat
7. Otthon	- lakóterek és rendeltetések - bútorzat - háztartási feladatok
8. Család és társadalom	- személyes adatok - családi viszonyok - elvárt viselkedések - lakónegyed

Módszertani javaslatok

Ennek az egységnek a tartalmát sajátosan a súlyos intellektuális képességzavarral élő tanulók szintjéhez adaptáljuk. A program összeállítása során megpróbáltuk összekapcsolni az elméleti ismereteket a tanulókkal folytatott sokévi munka tapasztalataival. A programot úgy terveztük, hogy az rugalmasságot biztosítson a tanároknak a tanulási folyamat tervezésében és lehetőséget adjon arra,

hogy a tevékenységeket az egyéni sajátosságokhoz igazíthassák. A perceptív-motoros rendszer elsősorban a testkép kialakítását feltételezi, amely alapját képezi a térbeli tájékozódásnak. Ennek fontos szerepe van az egyén és környezet közötti kapcsolat kialakításában.

Egyes önkiszolgálási és társas készségek kiindulópontját a saját test és az alapszükségletek ismerete képezi. Ennek az egységnek a tevékenységei határozottan tapasztalati, gyakorlati jellegűek azért, hogy a súlyosan sérült tanuló jobban megismerje saját testét és gyakorolhassa a személyes higiéniai és a testápolási készségeit. A tanulók önismeret iránti motivációjuk növelése érdekében egyes gyakorlatok, konkrét, vonzó, intuitív szemléltető eszközöket (tárgyak, játékok, változatos képanyag) felhasználó, játékos jellegű gyakorlatok is lehetnek. A tervezett tevékenységek célja elsődlegesen az auto- és heteroagresszív magatartási formák enyhítése és a káros anyagok fogyasztásának megelőzése (alkohol, cigaretta, drog). Ezekben a tevékenységekben a hangsúly a formatív nevelésre összpontosul (önkiszolgálási készségek, megelőző magatartás, adaptív viselkedési minták).

Értékelés

Az értékelés az oktatás rendszerének fontos alkotóeleme. Hivatkozni kell az értékelés módozataira is (verseny, kiállítás, tevékenység kiértékelése, önértékelés). Az értékelés során a tanár a gyermek fejlődését követi, de a tanítási tevékenység minőségét is, továbbá tudatosítja az erősségeket és a gyengeségeket, dönt arról, hogy a következő tanítási folyamatban folytatja-e vagy megváltoztatja az adott tanulási tevékenységet.

Az értékelés folyamatában a kiindulópontot a sajátos kompetenciák képezik. Kerülni kell a tanulók egymáshoz való hasonlítását, viszonyítását. A tevékenységek tervezésénél hangsúlyt fektetünk az életkori sajátosságokra, a tanuló képességeinek aktivizálására, valamint értékek és attitűdök kialakítására. Az értékelés ugyanakkor pontos visszajelzést ad az alkalmazott módszerek és eljárások eredményességéről, lehetőséget nyújtva azok módosítására az egyéni és életkori sajátosságok függvényében.

Az értékelés folyamatában érvényre jutnak a nonformális és informális tanulási helyzetekben elsajátított tapasztalatok és kompetenciák. A tanulók által elért eredményeket lejegyezzük, majd közöljük és elemezzük a szülőkkel/törvényes képviselőikkel. A tanuló fejlődésének folyamatos megfigyelése, motiválása és pozitív megerősítése az oktató-nevelő-értékelő folyamat meghatározó eleme.

Bibliografia:

- Albu, C., (2006), *Psihomotricitate*, Ed. Institutul European;
- Asociația RENINCO România, (2002), *Curriculum pentru copii cu deficiențe (dizabilități) severe și profunde*;
- Asociația RENINCO România, (1998), *Educația integrată a copiilor cu handicap*;
- Asociația RENINCO România, (2000) *Ghid de predare-învățare pentru copiii cu CES*;
- Ausubel, P.D., (1986) *Învățarea în școală*, E.D.P., București;
- Barbu, P., (2012) *Copilul și motricitatea*, Ed. Nomina;
- Beniuc, M., Chircev, A., (1980) *Probleme fundamentale ale psihopedagogiei*, Ed. ASSP;
- Crețu, E., (1999) *Psihopedagogia școlară pentru învățământul primar*, Ed. Aramis, București;
- Gherguț, A., (2013), *Sinteze de psihopedagogie specială. Ghid pentru concursuri și examene de obținere a gradelor didactice*, Ed. Polirom, București;
- Leaf, R., McEachin, J., (2011), *Ghid de terapie ABA*, Ed. Frontiera;
- Mușu, I., (1997) *Terapia educațională integrată*, Ed. PROHUMANITATE
- Mușu, I., Vrăsmaș, E., (1997), *Terapia tulburărilor de limbaj*, Ed Didactică și Pedagogică, București;
- Păunescu, C., Mușu, I., (1990), *Recuperarea medico-pedagogică a copilului handicapat mintal*, Ed. Medicală, București;
- *** (2008), Programă școlară TECl cls I-a –a X-a, București;

Grupul de lucru

Liana Maria MITRAN, coordonator Ministerul Educației Naționale
Vasilica COMIȘEL, coordonator Inspectoratul Școlar Județean Prahova

Nume, prenume	Instituție de apartenență
Comișel Vasilica	Inspectoratul Școlar Județean Prahova
Gociu Claudia	Centrul Școlar de Educație Incluzivă nr. 1 Ploiești
Dediu Cornelia	Centrul Școlar de Educație Incluzivă nr. 1 Ploiești
Zamfir Lucia	Centrul Școlar de Educație Incluzivă nr. 1 Ploiești
Georgescu Mirela	Centrul Școlar de Educație Incluzivă nr. 1 Ploiești

Fordítás:

Név	Intézmény neve
------------	-----------------------

Cândeia-Oláh Sarolta	2-es számú Inkluzív Oktatási Központ - Marosvásárhely
Farkas Rozália Aranka	2-es számú Inkluzív Oktatási Központ - Marosvásárhely
Gál Kinga	2-es számú Inkluzív Oktatási Központ - Marosvásárhely
Halmen Emese	2-es számú Inkluzív Oktatási Központ - Marosvásárhely
Simon Adél Katalin	2-es számú Inkluzív Oktatási Központ - Marosvásárhely
Székely Lenke	2-es számú Inkluzív Oktatási Központ - Marosvásárhely
Újfalvi Zsófia	2-es számú Inkluzív Oktatási Központ - Marosvásárhely